

Deze factsheet is een uitgave van het NIVEL. De gegevens mogen met bronvermelding (I.de Putter & T. Meulenkamp, Vrijwilligers met een beperking in beeld. NIVEL, 2016) worden gebruikt. U vindt deze factsheet en andere NIVEL-publicaties in PDF-format op www.nivel.nl

Vrijwilligers met een beperking in beeld

I. de Putter, T. Meulenkamp

Samengevat

In de discussies rondom vrijwilligerswerk wordt vaak gesproken over vrijwilligerswerk vóór en niet dóór mensen met een beperking. Echter, bijna een kwart van de mensen met een matige tot ernstige lichamelijke beperking doet vrijwilligerswerk. Belangrijke motivaties om vrijwilligerswerk te doen zijn de sociale contacten, andere mensen helpen, een zinvolle tijdsbesteding en iets voor de maatschappij willen doen. Er is een groeipotentieel van 5% onder de mensen met een beperking die geen vrijwilligerswerk doen. Een groot deel van hen geeft echter aan dat zij niet weten welke instanties ondersteuning kunnen bieden bij het zoeken naar vrijwilligerswerk. Hier is een belangrijke rol weggelegd voor gemeenten en vrijwilligersorganisaties om mensen met een beperking te bereiken en te informeren.

Inleiding

Vrijwilligerswerk staat hoog op de politieke agenda van de Nederlandse overheid. De overheid verwacht met vrijwilligerswerk de onderlinge betrokkenheid in de samenleving te vergroten en de uitgaven in de zorg- en welzijnssector terug te dringen. In de discussies over vrijwilligerswerk wordt vooral gesproken over vrijwilligerswerk vóór en niet dóór mensen met een beperking. Mensen met een beperking verrichten zelf echter ook vrijwilligerswerk. Er is alleen weinig over bekend. In deze factsheet gaan we in op de groep mensen met een lichamelijke beperking die vrijwilligerswerk doet. We beantwoorden de volgende vragen: wie zijn de vrijwilligers met een beperking, hoe vaak doen zij vrijwilligerswerk en wat zijn hun motivaties? We baseren ons hierbij op gegevens uit het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (zie box 1). Ter vergelijking hebben we ook informatie opgenomen over vrijwilligers in de algemene bevolking. Onder vrijwilligerswerk wordt hier verstaan werk dat in georganiseerd verband onbetaald wordt uitgevoerd, bijvoorbeeld voor een sportvereniging, kerk/moskee, school of politieke partij.

“Mijn vrijwilligerswerk geeft me veel voldoening en ik maak me tegelijkertijd nuttig”

Vrijwilliger in een wooncentrum (bron: Stichting week van de Chronisch Zieken 2013)

Wie zijn de vrijwilligers met een beperking?

Er zijn in Nederland ongeveer 2,3 miljoen mensen met een matige tot ernstige lichamelijke beperking (De Klerk e.a., 2012). Dit zijn mensen die moeite hebben met dagelijkse activiteiten, en hierbij soms ondersteuning nodig hebben (zie Box 1). In 2014 deed bijna een kwart (24%) van hen vrijwilligerswerk. Dit percentage ligt een stuk lager dan in de algemene bevolking, waar in 2014 38% aan vrijwilligerswerk deed. Mensen met een matige lichamelijke beperking zijn de afgelopen zes jaar wel steeds meer vrijwilligerswerk gaan doen. Dit geldt niet voor mensen met een ernstige beperking (Meulenkamp e.a., 2015). Vrijwilligers met een beperking zijn vaker hoog opgeleid, nemen vaker deel aan religieuze bijeenkomsten en zijn gemiddeld genomen jonger dan mensen met een beperking die geen vrijwilligerswerk doen (zie Tabel 1). Daarnaast hebben de vrijwilligers minder vaak een ernstige lichamelijke beperking dan de niet-vrijwilligers. Het percentage dat betaald werk verricht verschilt niet onder de vrijwilligers en niet-vrijwilligers met een beperking.

Tabel 1: Achtergrondkenmerken vrijwilligers en niet-vrijwilligers met een matige of ernstige lichamelijke beperking, 2014 (% (95% betrouwbaarheidsinterval*))

		Wel vrijwilligerswerk (N=271)	Geen vrijwilligerswerk (N=865)
Leeftijd	15-39 jaar	6 (4-9)	3 (2-5)
	40-64 jaar	45 (40-51)	36 (33-39)
	>65 jaar	49 (43-55)	61 (58-64)
Geslacht	Vrouw	64 (58-70)	62 (59-65)
Opleiding	Laag opgeleid	27 (22-33)	41 (38-45)
	Middelbaar opgeleid	42 (37-48)	44 (41-47)
	Hoog opgeleid	31 (25-36)	15 (12-17)
Huishoudsamenstelling	Alleenwonend	39 (33-45)	39 (36-42)
Ernst van de beperking	Matig	75 (69-79)	64 (61-67)
	Ernstig	25 (21-31)	36 (33-39)
Religie	Neemt minstens 1x per maand deel aan religieuze bijeenkomst	33 (29-39)	12 (10-15)
Betaald werk (<65 jaar)	>12 uur per week	20 (14-28)	27 (22-32)
<i>Gemiddelde leeftijd (in jaren)</i>		<i>63 (62-65)</i>	<i>67 (67-68)</i>

* een 95% betrouwbaarheidsinterval wil zeggen dat met een zekerheid van 95% gesteld kan worden dat het werkelijke percentage binnen de totale populatie ligt tussen de laagste en hoogste waarde van het betrouwbaarheidsinterval. In dit geval kan dus met een zekerheid van 95% gesteld worden dat het werkelijke percentage jongeren (15-39 jaar) met een lichamelijke beperking dat vrijwilligerswerk doet in de totale populatie tussen de 4% en 9% ligt.

Tijdsbesteding vrijwilligerswerk gelijk aan die van de algemene bevolking

Gemiddeld besteden de vrijwilligers met een beperking zes uur per week aan vrijwilligerswerk (zie Tabel 2). Dit komt overeen met de tijdsbesteding aan vrijwilligerswerk onder de vrijwilligers in de algemene bevolking (6,0 uur per week)¹. Ook in frequentie is er geen verschil; zowel in de groep mensen met een beperking als in de algemene bevolking doet twee derde van de vrijwilligers minimaal 1 keer per week vrijwilligerswerk.

Tabel 2: Tijdsbesteding vrijwilligerswerk, mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking, 2014

Aantal uren gemiddeld	6,2 (5,5-6,9), N=251
Frequentie	(%, (95% betrouwbaarheidsinterval)), N=254
Minimaal 1 keer per week	68 (62-73)
Eén of meerdere keren per maand	27 (22-33)
Minder dan één keer per maand	5 (3-8)

Vrijwilligerswerk om anderen te helpen

Vrijwilligers met een beperking hebben vaak meerdere redenen om vrijwilligerswerk te doen (Tabel 3). De redenen die het vaakst genoemd worden zitten in de sfeer van sociale contacten, andere mensen helpen, een zinvolle tijdsbesteding en iets voor de maatschappij doen. Voor ruim een kwart van de mensen is het inzetten van hun ervaringsdeskundigheid en het hebben van een dagstructuur een belangrijke motivatie. Vrijwilligerswerk wordt nauwelijks gedaan om werkervaring op te doen of omdat het goed staat op het CV. Ook wanneer we alleen kijken naar de groep vrijwilligers onder de 65 jaar scoren deze twee motieven het laagst (allebei 8%, niet in tabel). Dit valt grotendeels te verklaren doordat twee derde van de vrijwilligers met een beperking geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt is verklaard. Ook in de algemene bevolking zijn sociale contacten, het helpen van andere mensen en iets

¹ Voor de vergelijking met de algemene bevolking is gebruik gemaakt van gegevens van respondenten uit het ConsumentenPanel Gezondheidszorg van het NIVEL (Brabers e.a.). De samenstelling van de groep respondenten was niet helemaal representatief voor de samenstelling van de algemene bevolking in Nederland. Er is een weging toegepast naar leeftijd, geslacht, opleiding en huishoudsamenstelling om hiervoor te corrigeren.

voor de maatschappij doen belangrijke motivaties om vrijwilligerswerk te doen, naast verbondenheid met de doelstelling van de organisatie. Het hebben van een dagstructuur of een zinvolle tijdsbesteding speelt onder de vrijwilligers in de algemene bevolking minder een rol¹.

Tabel 3: Motivatie voor vrijwilligerswerk door mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking, 2014

Wat is uw belangrijkste motivatie of reden om vrijwilligerswerk te doen? (meerdere antwoorden mogelijk)	(% (95% betrouwbaarheidsinterval)), (N=261)
Sociale contacten (met collega's, vrijwilligers, doelgroep)	60 (54-66)
Andere mensen helpen	58 (52-64)
Zinvolle tijdsbesteding	56 (50-62)
Iets voor de maatschappij doen	50 (44-56)
Verbondenheid met de doelstelling van een organisatie/club/vereniging	53 (47-59)
Leuk, interessant werk	33 (27-39)
Inzetten van ervaringsdeskundigheid	27 (22-33)
Geeft een bezigheid of structuur aan de dag	27 (22-33)
Leren van specifieke vaardigheden, kennis	10 (7-15)
Goed voor mijn Curriculum Vitae	4 (3-8)
Opdoen van werkervaring	4 (2-7)
Anders	6 (3-9)

Groot groeipotentieel vrijwilligerswerk

Van de mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking die in 2014 geen vrijwilligerswerk deden, geeft 5% aan dat zij dat wel wil, 14% weet het niet. Van deze beide groepen (N=162) heeft 34% geen idee welke instanties ondersteuning bieden bij het zoeken naar vrijwilligerswerk. Bijna de helft is van mening dat de gemeente een taak heeft om mensen te ondersteunen bij het zoeken naar vrijwilligerswerk.

“Wij merken dat vrijwilligers met een beperking extra gemotiveerd zijn en door hun levenservaring iets extra's kunnen bieden in de contacten met mensen”

Consultant vrijwillige thuishulp bij MEE (bron: Stichting week van de Chronisch Zieken 2013)

Conclusie

Steeds meer mensen met een lichamelijke beperking doen aan vrijwilligerswerk. Ten opzichte van de mensen met een beperking die geen vrijwilligerswerk doen, zijn zij vaker hoog opgeleid, gemiddeld genomen jonger en hebben minder vaak een ernstige beperking. Vrijwilligers met een beperking verschillen weinig van vrijwilligers in de algemene bevolking voor wat betreft hun tijdsbesteding en motivatie. Wel speelt het hebben van een dagstructuur of een zinvolle tijdsbesteding onder de vrijwilligers met een beperking een grotere rol. In 2014 is er een groeipotentieel van 5% onder de mensen met een beperking die geen vrijwilligerswerk doen. Een groot deel van hen geeft aan dat zij niet weten welke instanties ondersteuning kunnen bieden bij het zoeken naar vrijwilligerswerk. Uit eerder onderzoek blijkt dat gemeenten en vrijwilligersorganisaties bij hun zoektocht naar vrijwilligers ook niet altijd meteen aan mensen met een beperking denken (Zondag & Vossen-van de Ruit, 2011). Om tot een situatie te komen die zowel voor de vrijwilliger als de organisatie meerwaarde heeft, is het daarom belangrijk dat gemeenten en vrijwilligersorganisaties zich bewust worden van de mogelijkheden en talenten van potentiële vrijwilligers met een beperking. Zij zouden hierbij gebruik kunnen maken van de kennis en ervaring van andere organisaties die al veel ervaring hebben met vrijwilligers met een beperking (zoals Humanitas).

Referenties

De Klerk, M, van Campen C, Iedema J. SCP-maat voor lichamelijke beperkingen op basis van AVO 2003. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2006.

De Klerk M, Fernee H, Woittiez I, Ras M (samenstelling). Factsheet Mensen met lichamelijke of verstandelijke beperkingen. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2012.

Meulenkamp T, Waverijn G, Langelaan M, van der Hoek L, Boeije H, Rijken M. Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking, ouderen en de algemene bevolking; Rapportage participatiemonitor 2015. Utrecht: NIVEL, 2015.

Van Merwijk C. Werken als vrijwilliger. Portretten van mensen met een beperking. Soest: Stichting Week van de Chronisch Ziekten, 2013.

Zondag V, Vossen - van de Ruit E. Focus op talent in plaats van beperking. Tips voor vrijwilligersorganisaties. Utrecht: MOVISIE, 2011.

Box 1: Onderzoeksmethode

Deze factsheet gaat over mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking. Er zijn in Nederland naar schatting 2,3 miljoen mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking (De Klerk e.a, 2012). De ernst van de lichamelijke beperking is vastgesteld aan de hand van de activiteiten die men nog (zelfstandig) kan doen (de Klerk e.a., 2006). Het gaat hierbij om activiteiten op het gebied van Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen (dit zijn de dagelijks terugkerende basisverrichtingen zoals in en uit bed komen, eten en drinken), mobiliteit, huishoudelijke activiteiten en om het zien en horen. Mensen die moeite hebben met meerdere activiteiten, bijvoorbeeld zowel op het gebied van mobiliteit als de persoonlijke verzorging, maar deze nog wel zelf kunnen verrichten, worden geclassificeerd als mensen met een matige lichamelijke beperking. Degenen met een ernstige lichamelijke beperking kunnen minimaal één activiteit helemaal niet zelf uitvoeren, en hebben hierbij ondersteuning nodig.

Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten

Dit onderzoek is uitgevoerd onder leden van het *Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten* (NPCG). Gegevensverzamelingen bij het NPCG worden uitgevoerd door het NIVEL, met subsidie van de ministeries van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), in het kader van het onderzoeksprogramma 'Monitor zorg- en leefsituatie van mensen met een chronische ziekte of beperking'. Het NPCG bestaat uit een landelijk representatieve steekproef van niet geïnstitutionaliseerde mensen met een (medisch gediagnosticeerde) somatische chronische ziekte en/of langdurige matige tot ernstige lichamelijke beperkingen, in de leeftijd van 15 jaar en ouder. Mensen met een chronische ziekte worden geworven via huisartsenpraktijken verspreid door heel Nederland. Daarnaast worden mensen met matige of ernstige lichamelijke beperkingen via grootschalige bevolkingsonderzoeken uitgenodigd voor deelname aan het panel. Panelleden nemen voor maximaal vier jaar deel. Meer informatie over het NPCG is te vinden via <http://www.nivel.nl/nl/panels/nationaal-panel-chronisch-zieken-en-gehandicapten-0>.

Dataverzameling

Jaarlijks worden met behulp van vragenlijsten gegevens bij de panelleden verzameld over diverse onderwerpen. De gegevens voor deze factsheet zijn verzameld in het najaar van 2014. Aan totaal 3.886 NPCG leden is een vragenlijst gestuurd. De vragenlijst is door 3.121 respondenten ingevuld (respons van 80%). Voor de vergelijking met de algemene bevolking is gebruik gemaakt van gegevens van respondenten uit het ConsumentenPanel Gezondheidszorg van het NIVEL. In 2014 hebben 1.888 mensen de vragenlijst van het ConsumentenPanel Gezondheidszorg ontvangen en hebben 1.070 respondenten de vragenlijst ingevuld (respons van 57%).

Analyses

In deze factsheet is ingezoomd op mensen met matige of ernstige lichamelijke beperking van 15 jaar en ouder (N=1.136). We hebben gebruik gemaakt van beschrijvende statistiek. Om te bepalen of de vrijwilligers met een beperking op bepaalde kenmerken statistisch significant verschillen van de niet-vrijwilligers met een beperking hebben we de betrouwbaarheidsintervallen vergeleken. Wanneer er voor een bepaald kenmerk geen sprake was van overlap, verschillen de vrijwilligers en niet-vrijwilligers voor het betreffende kenmerk significant. De verschillen zijn tevens getoetst op significantie aan de hand van een Chi square toets ($P < .05$). Bij de vergelijking met de algemene bevolking is niet gecorrigeerd voor de verschillende samenstelling van de groepen. In de groep mensen met een lichamelijke beperking zitten bijvoorbeeld meer vrouwen en ouderen dan in de algemene bevolking.